

Vissza a jövőbe

Ankarai túra BOBCATSSS módra

2013 januárjában az ankarai Hacettepe University és a koppenhágai Royal School of Library and Information Science együttműködésében rendezték meg a 21. BOBCATSSS konferenciát. A rendezvény 1993 óta nyújt teret a könyvtáros hallgatók, oktatók és gyakorló könyvtárosok számára kutatásaik bemutatására. A konferencia elnevezése – mint az köztudott – az alapító egyetemi városok kezdőbetűiből adódik: Budapest, Oslo, Barcelona, Copenhagen, Amsterdam, Tampere, Stuttgart, Sheffield, Szombathely. Láthatjuk, két magyar egyetem is szerepel a kezdeményezők listáján, ezért tartjuk igazán fontosnak, hogy keretein belül idén is eredményesen képviselhettük hazánk könyvtárosait.

A konferencia előadásai minden évben valamilyen meghatározott téma köré rendeződnek. Idén a következő gondolat fogalmazódott meg a szervezőkben: a világ könyvtárai és könyvtárosai most nagyobb változás előtt állnak, mint valaha. A könyvtárak fizikai gyűjteményeinek felkeresése helyett a felhasználók és az online források közötti kapcsolat kerül a könyvtárhasználat középpontjába. Információs szakemberként fontos, hogy időben megtaláljuk a helyünket és betöltsük a megfelelő szerepet ebben az új világban, vagyis képesek legyünk a felhasználók eligazodását segíteni az online információk dzsungelében.

A szervezők e fő témafelvetésen belül öt alproblémát is megjelöltek, amelyekhez a résztvevők kutatásainak kapcsolódnia kellett.

Az *első* központi eleme, hogy az internethasználók eddig soha nem tapasztalt módon hoznak létre új online tartalmakat: twittereznek és facebookoznak, mindenhol nyomot akarnak hagyni maguk után. A téma kutatói azokra a kérdésekre keresték a választ, hogyan lehetünk biztosak abban, hogy mind az új, mind pedig a régi szokások megmaradnak, és vajon milyen igényeket támasztanak a digitális bennszülöttek és bevándorlók. Ahhoz, hogy ezeket az új szükségleteket kielégítsük, az információs szakembereknek is változniuk kell. Ezzel el is értünk a *második* témához, amely szerint a kreatív gondolkodásra, a változó szellemre és az innovációra való nyitottság a legfontosabb kompetenciák, amelyekre a könyvtárosoknak is fokozott figyelmet kell fordítaniuk. A *harmadik* problémafelvetés szerint a változásokhoz új könyvtári terek szükségesek, amelyeknek megnyerőnek és inspirálóknak kell lenniük, hogy megfelelő helyszínt biztosítsanak a fentebb említett kompetenciák kialakulásához és használatához, vagyis hogy helyt álljanak a mai felhasználók igényeivel szemben. A *negyedik* altémába a mobil információs szolgáltatások tartoztak, amelyeket a magyar előadók többsége is kutatót. A modern technológia hétköznapi életünk részévé vált, nap mint nap egyre több mobil eszközt használunk, hogy azonnal hozzáférhessünk a digitális információkhoz. A

könyvtárosok megdöbbentő mennyiségű dokumentumot digitalizálnak, ezért fontos feladatuk, hogy olyan modern szolgáltatásokat hozzanak létre, amelyek segítségével hozzáférhetővé válnak ezek a tartalmak. Az *ötödik* téma arról szólt, hogy nemcsak a könyvtárosoknak van szüksége új kompetenciákra, hanem a felhasználóknak is.

A hagyományokhoz híven az idei konferencia is vitaindító előadásokkal kezdődött: Lorcan Dempsey és Ragnar Audunson arra hívta fel a figyelmünket, hogy a könyvtárak környezete változik, annak kérdése pedig a levegőben lebeg, hogy vajon van-e jövőjük egyáltalán. Napjainkban nagyon sok információ áll rendelkezésünkre, amelyekhez az internet segítségével könnyen és olcsón hozzáférhetünk. Ezáltal a helyben tárolt gyűjteményeink már nem fognak a középpontban állni. Ugyanakkor az adatoknak is új formái jönnek létre: kutatási anyagok, tananyagok, preprintek, videók. Ezek a változások új kérdéseket vetnek fel a könyvtárosokban. Vajon hogyan tudják a legjobban megérteni a változó tanulási, kutatási módszereket? Hogyan tudnának hatékonyan reagálni ezekre a változásokra? Annak érdekében, hogy válaszolni tudjunk ezekre a kérdésekre meg kell értenünk, hogy mi a mai könyvtár valójában.

A konferencia nemzetközi volta miatt találkozhattunk spanyolokkal, horvátokkal, norvégokkal, dánokkal, lettekkel és még sorolhatnánk a nemzeteket. Az előadók négy kontinens 29 országából érkeztek. A magyar könyvtáros szakma a helyszínen kilenc fővel képviseltette magát, de a jászberényi Szent István Egyetem csapata rendhagyó módon, otthonról, online tartotta meg előadását. A digitalizáció oktatásával kapcsolatos hazai tapasztalatokról Horváth Noémi, Barabás Mária, Jávorszky Ferenc és Koltay Tibor tanár készített prezentációt.

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem képviseletében Nemes László a könyvtár helyét és szerepét kutatta a felsőoktatás és a magánszektor közötti információ- és tudásáramlásban belül. Ő, akárcsak a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központjából Giczi András az EISZ működésének témájában, poszteren mutatta be kutatását.

A konferencián a Digital Library Learning (DILL) program egyik magyar résztvevője is előadást tartott: Németh Márton a Loughborough University Library és a felhasználók közötti kommunikációt vizsgálta. A Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Karáról négyen utaztunk Ankarába: Jávorka Brigitta, Kovács Ramóna, Szalacsi Alexandra és Tóth Máté tanár úr. A szervezők valamennyiünk kutatását előadásra érdemesnek találták.

Jávorka Brigitta kutatási területét azon civil – vagyis nem könyvtáros – kezdeményezések képezik, amelyek könyvekkel foglalkoznak, és olyan online szolgáltatásokat nyújtanak a felhasználóknak, amelyeket a könyvtár nem, ezáltal tehát a versenytársai lehetnek, illetve a működésükből a könyvtár is leszűrhet némi tanulságot és jó néhány ötletet. Ez alkalommal a *Rukkola.hu* könyvcserés weboldal felhasználói között készített kérdőíves felmérését ismertette, arra helyezve a hangsúlyt, hogy kik a weboldal felhasználói, és a regisztráció óta miben változtak az olvasással kapcsolatos szokásaik. Szalacsi Alexandra kutatási területe már évek óta

az e-könyvek kérdése. Az idei BOBCATSSS tanulmánya során a magyarországi könyvtárak, könyvtárosok e-könyvek kölcsönzésének az igényét és tapasztalatait vizsgálta, mérte fel. Helyzetképet szeretett volna kapni arról, hogy a könyvtárosok szerint van-e igény erre a szolgáltatásra, és hogy milyen módszerrel, modellel lenne lehetséges ezt megvalósítani a hazai könyvtárakban. Összegzésképpen elmondható, hogy itt az ideje, hogy a magyarországi könyvtárosok ne csak beszéljenek az e-könyvek kölcsönzésének mikéntjéről, hanem lépjenek is annak megvalósítása érdekében. Kovács Ramóna a külföldön már ismert QR kódok használatát vizsgálta a hazai könyvtárakban. Kérdőíves felmérés keretében olyan kérdésekre fókuszált, hogy a könyvtárosok ismerik-e a QR kódokat, ha igen, akkor hány könyvtár használja és mire. Kutatásához kapcsolódóan bemutatott még egy új, Magyarországon eddig nem ismert kiadványtípust, az „okoskönyvet”, amelynek segítségével a fizikai és a virtuális világ könnyedén összekapcsolható.

A konferencia keretében több érdekes programon is részt vettünk. „*A világ Google nélkül?*” – hangzott el a kérdés az egyik workshopon, amelyet amszterdami diákok szerveztek. A Google kétség kívül a világ egyik legismertebb vállalata, amely nélkül mindennapi virtuális életünk szinte elképzelhetetlen lenne. A Google egy olyan internetes keresőrendszer, amely egyúttal térkép (Google Maps), naptár (Google Calendar), képkereső (Google Images), könyvkereső (Google Books), levelezési fiók (Gmail) is egyben. A workshopon arra keresték a választ a résztvevők, vajon hol lennének nélküle, és melyek számunkra a legnélkülözhetetlenebb Google-szolgáltatások? Az előadók célja az volt, hogy átgondoljuk, vajon képesek lennének-e más forrásokból megtalálni a szükséges információkat. Az interaktív workshopon olyan más szolgáltatásokat kellett mondanunk, amivel helyettesíthető mindaz, amit a Google kínál. Fel kellett sorolnunk alternatív lehetőségeket: például levelező-rendszereket, képgyűjteményeket, keresőmotorokat. A program második felében csoportmunka keretében kellett azon elgondolkodnunk, hogy a távoli jövőben továbbra is megállja-e majd a helyét a Google, vagy teljesen más lehetőségek veszik át tőle a vezető szerepet az információáramlásban. Különböző megoldások születtek erre a kérdésre. Többen látnak előttünk sci-fi filmeket idéző jövőt: szerintük elképzelhető, hogy egyszer majd minden emberi agyban lesz egy mikrochip beültetve, amelyen keresztül minden szükséges információt el tudunk majd érni. Egy másik elképzelés szerint ugyanezt megtehetjük majd a szemüveglencsénken keresztül is. Ötven év múlva – a workshop legtöbb résztvevője szerint – a hagyományos keresési lehetőségekre nem igazán lesz szükség.

Az előadások között sok olyan témával találkozhattunk, amelyek Magyarországon is aktuális kérdésnek számítanak, és nálunk is többen vizsgálják, viszont a különböző nemzetek kutatói mind kicsit másképpen álltak a különböző témákhoz. Hallhattunk biblioterápiás előadást, információs műveltséggel foglalkozót, és olyat is, amely a könyvtár 2.0 kérdéseit járta körül. Többen foglalkoztak például a könyvtár és a közösségi háló kapcsolatával, a különböző közösségi oldalak könyvtári felhasználásával, illetve azokon belül a marketing- és a kommunikációs lehetőségekkel.

Az egyik ilyen – számunkra nagyon izgalmas és jó – előadást Marta Tyszkowska, a lengyel Nicolaus Copernicus Egyetem PhD-hallgatója tartotta. Kutatása során

azt vizsgálta, hogy az Egyetemi Könyvtár honlapján milyen web 2.0 alkalmazások találhatóak, és a hallgatók melyeket preferálják és használják gyakrabban. Annak érdekében, hogy a hallgatók használati szokásairól pontos képet kapjon, a Nicolaus Copernicus Egyetem 500, harmadéves diákjának szokásait vizsgálta. A kutatás során megfigyelte a tanulók mindennapi életében az Egyetemi Könyvtár weblapján a web 2.0-s eszközök használatának gyakoriságát. A hallgatók értékelték a könyvtár honlapján lévő web 2.0 eszközök hasznosságát és hitelességét. A válaszadók rámutattak ezeknek a kommunikációs eszközöknek a fontosságára és szükségességére, többségük szerint feltétlenül kellenek a web 2.0-s eszközök az Egyetemi Könyvtár honlapjára. Marta Tyszkowska bemutatta a könyvtárhasználók igényeit és összességében elmondható, hogy a könyvtárak weboldalainak igazodniuk kell az olvasók igényeihez is.

A két svéd hallgató, Märta Sjöblom és Sofia Lundgren négy göteborgi könyvtárossal készített interjút azzal kapcsolatban, hogy a könyvtárak hogyan használhatják marketing eszközként a közösségi oldalakat. Az interjúalanyok három különböző közkönyvtárban dolgoznak, amik mind méretükben, mind pedig online aktivitásukban különböznek egymástól. A válaszok alapján a hallgatók arra a következtetésre jutottak, hogy minél nagyobb egy könyvtár és minél nagyobb könyvtáros gárdával rendelkezik, annál több idő és pénz jut arra, hogy valaki foglalkozzon a közösségi oldalakon keresztül történő kommunikációval. Ugyanakkor rámutattak arra a tényre is, hogy Svédországban is sok olyan könyvtáros van, aki idegenkedik a közösségi oldalaktól, és akik ezért rossz ötletnek tartják a könyvtár működésébe való bevonásukat.

A lett Elina Sniedze viszont az elektronikus–digitális világtól távol evezett, és tanulmányában az olvasók lelkivilágára helyezte a hangsúlyt. Témája a biblioterápia, amely Lettorszában gyerekcipőben jár még. Előadása során arra próbálta meg felhívni a figyelmet, hogy a könyvtárban igenis helye van az ilyen jellegű szolgáltatásoknak is, különösen a gyermekek esetében, akik nehezen tudják megfogalmazni az érzéseiket, egy-egy irodalmi művön keresztül viszont sok élményt tudnak feldolgozni, akár lelki válságokat is.

Valamennyiük tanulmánya az idei BOBCATSSS-kötetben teljes szöveggel elérhető lesz angolul.

A tavalyi, amszterdami konferenciához képest sok különbséget érzékelünk. A fentebb említett altémák alapján az előadásokat szekciókba sorolták, így a témák szorosabban kapcsolódtak egymáshoz, egy-egy problémafelvetést akár több ország könyvtárosainak szemszögéből is megvizsgálhattunk. Az idő beosztását tekintve azonban nem mindennel értettünk egyet. A második nap délutánján egymással párhuzamosan csak workshopok futottak, így azok, akiket inkább az előadások érdekeltek volna, az interaktív dolgok pedig egyáltalán nem vonzottak, ebben az időszávban nem nagyon tudtak mit kezdeni magukkal. A dologhoz hozzátartozik az is, hogy a konferenciát a Hacettepe University hatalmas méretű, Beytepe kampuszán tartották, amely bár elképesztően modern, folyamatosan bővülő „kisváros”, mégis távol esik Ankara minden látványosságától. Így a program alatt a résztvevők el sem tudták hagyni a konferencia helyszínét.

Ezért is éreztük nagy veszteségnek a közösségi programok hiányát. Ugyan a konferencia második napjának estéjén szervezték egy csapatépítő, '80-as éveket idéző bulit, ám nem volt lehetőség szervezett városnézésre vagy múzeumjárásra. Nem láttunk egyetlen török könyvtárat sem, így a könyvtári kultúrájukra csupán a konferencia előadásainak alapján következtethettünk. Pedig a nemzeti könyvtár megtekintésének lehetősége bizonyosan sokunk érdeklődését felkeltette volna.

Az ankarai konferencia másik újítása egy igazi különlegesség volt: a könyvtáros képzőhelyeket és a különböző könyvtári szervezeteket bemutató szekció. A résztvevők 19 intézmény működéséről tartottak előadást, köztük a Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Karáról Tóth Máté egyetemi adjunktus. Erre korábban nem volt lehetőség, ám most kiváló alkalmat adott a különböző szervezetek együttműködésének megalapozásához. A bemutatókat egy nálunk nem túl elterjedt prezentálási technika felhasználásával tartották: ez a pecha kucha, amelynek lényege, hogy a 20 diából álló diasor mindegyik eleméről 20-20 másodpercet lehet beszélni.

A konferencia egyik fő támogatója a ProQuest volt, az angol cég egy előadás keretében be is mutatta a fő tevékenységét. A vállalat egyik célja már évek óta a könyvtárak és a könyvtárügy támogatása. Különböző programokkal és szolgáltatásokkal segítik a könyvtári közösséget, egy ingyenes adatbázist biztosítanak, a könyvtáros hallgatókat pedig ösztöndíj-lehetőségekkel segítik a tanulásban, a továbbtanulásban és az ismereteik szélesebb körű terjesztésében. A ProQuest számos könyvtári szervezet tagja és támogatója is, mint például az Amerikai Könyvtáros Egyesület (American Library Association – ALA). De nemcsak könyvtári szervezetek munkáját segítik, hanem más nagy aktivitású kezdeményezésekben is részt vesznek, mint például az Amerikai Vöröskereszt vagy az Üdvhadsereg.

A 22. BOBCATSSS-konferenciát Barcelonában rendezik, a Universitat de Barcelona és a University of Borås közös szervezésében. Reméljük, sikerül eljutnunk arra a konferenciára is, és az ankaraiakhoz hasonló tanulságos szakmai élményekkel gyarapodunk majd. A mostani lehetőségért köszönettel tartozunk a Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Karának, valamint a kar Hallgatói Önkormányzatának, illetve a Campus Hungary csapatának, mert anyagilag lehetővé tették számunkra a részvételt, ezenfelül Tóth Máté egyetemi adjunktusnak, aki mentorunkként minden szakmai segítséget megadott számunkra.

Jávorka Brigitta–Kovács Ramóna–Szalacsi Alexandra